

Josipa Pleša

Oluja-Bitka svih bitaka

Pobjeda Hrvatske u ratu za neovisnost postignuta je vojno-redarstvenom operacijom „Oluja“ 1995. godine. Vrlo riskantna akcija oslobađanja cijelog okupiranog teritorija započela je 4. kolovoza 1995. godine te je njome razbijena paradržava Republika Srpska Krajina, a samim time i srpski otpor hrvatskoj vladi. „Oluja“ se detaljno planirala te je izvođena na sveukupno četiri sektora, od strane pet Zbornih područja (Gospić, Split, Karlovac, Zagreb, Bjelovar) koji su bili dijelom napada. Uspješna operacija omogućila je ne samo vraćanje oduzetih hrvatskih teritorija već i kasnije mirno rješavanje sukoba na ostalim teritorijima Hrvatske, jednako kao i u Bosni i Hercegovini.

Nezavisnost i sloboda, pojmovi koji se od izvođenja operacije „Oluja“ 1995. godine vežu uz nju, „bitku svih bitaka“ danas podsjećaju na događaje od prije dvadeset godina koji su bili prekretnica u hrvatskoj povijesti. Hrvatski ratni trijumf koji je promijenio tijek Domovinskog rata danas se spominje u brojnim vojnim i povijesnim knjigama kao jedna od najuspješnijih operacija nakon Drugog svjetskog rata. Priča o „Oluji“ nije samo ona o četverodnevnoj vojnoj operaciji, već priča o svemu tome što je dovelo do njezina pokretanja, sve što je bilo protiv njezina izvršavanja, tijek te rezultati i posljedice. Rezultati „Oluje“, počevši od oslobađanja okupiranih hrvatskih teritorija pa sve do sprječavanja okupacije Bihaća i provedbe ratnih zločina poput onih u Srebrenici, su nedvojbeno izvanredni i vrlo značajni za preokret odnosa snaga u državama bivše Jugoslavije (Marijan, 2007:44). „Olujom“ su sjever i jug zemlje ponovno povezani te je rat priveden skorom kraju. Danas se vrlo često Oluju prikazuje kao operaciju bez pogreške, što nikako ne može biti istina, ponajviše zbog vrlo mlade hrvatske vojske koja je formirana u krajnjoj potrebi, bez vremena za obuku, jednako kao i zbog nedostatka oružja, kratkog roka za obavljanje te nedostatka potpore međunarodne zajednice. „Oluja“ se dvadeset godina nakon završetka rata najviše povezuje uz oslobađanje Knina, gospodarskog i političkog centra samoproglashene Republike Srpske Krajine, međutim ona zajedno sa operacijama neposredno prije i poslije nje, predstavlja puno više te se veže uz puno veći teritorij. Bez obzira na sve otežane okolnosti u kojima se Hrvatska našla i koji su doveli do izvršavanja „Oluje“, odlučnost Hrvatskih obrambenih snaga i spremnost na borbu, omogućili su Hrvatima da stvore samostalnu državu i ostvare pobjedu u ratu u kojemu nisu imali skoro nikakve

šanse za opstankom. „Oluja“ i svaki njezin sudionik ključ su priče o toj pobjedi koja predstavlja jedinstven događaj u hrvatskoj povijesti.

Glavne činjenice: sudionici, teritorij i vrijeme

Operacija oslobađanja hrvatskog teritorija u kolovozu 1995. godine pod nazivom „Oluja“, izvodila se četiri dana, od 4. do 7. kolovoza, od strane postrojbi Hrvatske vojske i specijalnih jedinica MUP-a i to u pet zbornih područja. Operacija je imala dva glavna i nekoliko pomoćnih pravaca, a planirala se tako da se na područje Republike Srpske Krajine uđe iz više pravaca i na taj način okruži neprijateljske snage. Korištene su gardijske brigade i postrojbe specijalne policije u svim zonama, osim u zbornom području Karlovac i Bjelovar gdje su snage sačinjavale domaće stanovništvo (Vojno redarstvena operacija „Oluja“: uloga i značaj ZP Karlovac, 2010:7). Operacija „Oluja“ provedena je na središnjem dijelu teritorija Republike Hrvatske koji je od 1990. do 1992. godine djelovanjem pobunjenih Srba u Hrvatskoj te Jugoslavenske Narodne Armije okupiran te spojen u teritorij pod nazivom Republika Srpska Krajina. Hrvatska vojska tad je silom okolnosti, formirana 1991. godine iz policije, zbora narodne garde i teritorijalne obrane Republike Hrvatske. Ona je nakon brojnih neuspjelih pokušaja pregovora i mirne reintegracije 1995. godine u potpunosti dobila zadatak vraćanja okupiranih područja pod vlast hrvatske vlade. Hrvatska je u rat ušla nepripremljena te su se sve operacije razrađivale i planirale tijekom rata kao odgovori na nemogućnosti diplomatskih dogovora.

Političke okolnosti koje su dovele do pokretanja „Oluje“

Neprihvatanjem pobjede Hrvatske Demokratske Zajednice na prvim demokratskim izborima u Hrvatskoj 1990. godine te početkom provedbe „velikosrpske“, ideje ukidanjem autonomija Vojvodine i Kosova, bilo je jasno kako se Hrvatska našla u vrlo nepovoljnom položaju, posebice nakon što se JNA, u početku ne reagirajući na provokacije Srba u Hrvatskoj, a kasnije stajući na njihovu stranu, svrstala na stranu Miloševićevog režima, pod lažnim ciljem očuvanja Jugoslavije.

Sva područja na kojima se srpsko stanovništvo pobunilo, 1991. godine spojila su se u jedan teritorij samo-prozvana Republike Srpske Krajine. Ona se sastojala od teritorija Srpske Autonomne Oblasti (SAO) Krajine sa središtem u Kninu, proglašene 1990. godine, te od srpskih oblasti u zapadnoj i istočnoj Slavoniji. Nakon što su se svi teritoriji pod vodstvom pobunjenih Srba spojili u RSK¹, ona se prostirala na području dalmatinskog zaleđa, Like, Korduna, Banovine, zapadne i istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema (Barić, 2004:7). Ova umjetna država unutar Republike Hrvatske, sa svojim je političkim vrhom od početka postojanja odbijala sve pokušaje pregovaranja i mirne reintegracije, dok su mirovne snage Ujedinjenih naroda svojom neučinkovitošću samo kočile Hrvatskoj mogućnost rješavanja krize i vraćanja svojih teritorija. Američki veleposlanik Peter Galbraith predložio je plan Z4 prema kojemu bi se autonomni kotarevi Glina i Knin reintegrirali u područje Republike Hrvatske, ali bi istodobno zadržali neke elemente državnosti. Iako je bio vrlo povoljan za vladu RSK, nije bio prihvaćen te je vodstvo Krajine pokazalo kako im cilj nije dobiti veća prava i ostvariti veću sigurnost pod novom hrvatskom vladom, već provesti „velikosrpske“ ideje Miloševićevog režima i na hrvatskom tlu (Marijan, 2007: 48).

Kako je hrvatski teritorij okupiran od strane pobunjenih Srba gospodarski ovisio od ostatka Hrvatske, vrlo teška društvena i gospodarska situacija na području cijele krajine ostavljala je srpsko stanovništvo u velikoj bijedi te je ono izrazito nezadovoljno krivilo Beograd jer im nije poslana pomoć. Krajina je politički i ekonomski bila u rasulu te su vojnici s vremenom sve više gubili moral i prestali vjerovati u ono zbog čega su se i pobunili. Nakon što je vojska Republike Srpske u srpnju 1995. godine zauzela Srebrenicu i Žepu u istočnoj Bosni te izvršila ratne zločine nad Bošnjacima, postojao je veliki strah da bi se zauzećem Bihaća, vrlo važnog strateškog položaja², mogli ponoviti isti ratni zločini. U strahu od nove katastrofe, predsjednik Predsjedništva Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović je s Franjom Tuđmanom 22. srpnja 1995. godine potpisao splitsku deklaraciju u kojoj sarajevska vlada traži pomoć od hrvatske protiv srpske agresije i mogućih zločina. Kao rezultat političkih dogovora, krajem srpnja pokrenuta je operacija Ljeto '95 u kojoj su hrvatske snage za cilj imale zaustaviti srpski napad na Bihać i stvoriti preduvjete za oslobađanje Knina. Ratni planovi su i ostvareni tako da je operacijom oslobođeno oko 1600km² teritorija Bosne

i Hercegovine te Bosansko Grahovo i Glamoč, nakon čega je bilo jasno da se hrvatske snage sve više približavaju Kninu. Moral hrvatskih vojnika je zbog ove, ali i zbog uspjeha u operaciji Bljesak u svibnju iste godine, sve više rastao. Iako je međunarodna zajednica kroz sve godine sukoba inzistirala na mirnom rješenju, planovi za moguću operaciju raspravljani su na Brijunima 31. srpnja, gdje se sastao vojni vrh te zajedno sa predsjednikom Tuđmanom dogovorio strategiju i planove za vojno oslobođenje okupiranih krajeva. Predsjednik je dao rok za izvršenje operacije od osam dana, pošto bi se u slučaju neuspjeha protivnička strana na međunarodnoj sceni zbog izbjeglica mogla prikazati žrtvom hrvatske agresije. Hrvatska je ipak, za pokretanje operacije dobila pristanak od američke vlade s kojom je, posebice nakon tragičnih događaja u Srebrenici, razmjenjivala strateške podatke koji su omogućili lakše planiranje „Oluje“ (Goldstein, 2008: 746).

Na Brijunima je zaključeno kako bi se Krajina morala presjeći u više točaka, što bi dovelo i do prekida komunikacije među snagama RSK. Raspravljali su se i planovi za ostavljanje otvorenog koridora kako bi se civilno stanovništvo moglo povući. Dan prije nego je predsjednik Tuđman izdao naredbu za pokretanjem „Oluje“, 3.kolovoza 1995., održali su se pregovori u Genthodu kod Geneve, gdje je hrvatska delegacija zatražila neodgodivu mirnu reintegraciju okupiranih područja, otvaranje svih komunikacijskih veza preko tih istih područja, primjenu Ustava RH i zakona kojom hrvatske vlasti osiguravaju srpskoj etničkoj zajednici politička, građanska i nacionalna prava i građansku sigurnost, svima osim ratnim zločincima. Stanovnici RSK bi po ovome dogovoru dobili pravo na održavanje svojih lokalnih izbora i ustrojstva vlasti. Dogovor nije postignut te je tog istog dana u 18:40 izvršen topnički napad na dubrovačko područje u kojemu troje civila biva ubijeno, a petero ranjeno. Od tog trenutka, ulogu reintegracije okupiranih područja dobiva Hrvatska vojska, a predsjednik Franjo Tuđman daje zeleno svjetlo za početak operacije u jutro idućeg dana (Marijan, 2007: 56).

Ratni planovi i ciljevi

Glavni i najvažniji cilj „Oluje“ bio je oslobađanje područja na sljedećim sektorima: Dalmacija, Lika, Kordun i Banovina. Zborno područje Bjelovara je u početku bilo određeno da brani državnu granicu na rijeci Savi, ali je i ono kasnije uključeno u napad, u posljednjoj izmjeni plana operacije napravljenoj 2. kolovoza 1995. godine. (Radelić, 2006:177).

Odmah na samom početku operacije jedan od primarnih ciljeva bio je onemogućavanje protivničkih topničko-raketnih sustava kako bi se spriječio napad na

1 Republika Srpska Krajina u daljnjem tekstu RKS.

2 Bihać je u jednoj točki spajao Republiku Srpsku u Bosni i Hercegovini te Republiku Srpsku Krajinu u Hrvatskoj, te bi u slučaju njegovog zauzeća od srpske strane, hrvatskim snagama bio otežan napad na zapadni dio Krajine.

gradove koji su bili na dometu poput Zadra, Gospića, Siska i Zagreba. Nakon što bi se probila prva linija obrane, druga faza uključivala je njihovo širenje, dovođenje novih snaga te kretanje prema granici s Bosnom i Hercegovinom. Na kraju bi se, u slučaju da prvotni planovi uspiju, uništile ostale snage te osigurale državne granice. Spajanje s Armijom BiH ovdje je igralo bitnu ulogu te je ono planirano na području Like i Banovine (Radelić 2007: 177). Ostatak hrvatske vojske rasprostranjen na istočnim i južnim dijelovima morao se pobrinuti za to da JNA i Vojska Republike Srpske, odnosno bosanskohercegovačkih Srba, ne ometa sam tijek operacije. Zborno područje Osijek dobilo je obrambenu zadaću pod kodnim imenom „Fenix“, dok je ona na južnom području nazvana „Maestral“.

Zadaća Zbornog područja Zagreb bila je oslobađanje sektora Banovine te je zahtijevala posebnu brzinu i učinkovitost zbog blizine Siska i mogućnosti da raketno naoružanje napadne naseljena područja. Zborno područje Karlovac bilo je zaduženo za područje Korduna i razbijanje Kordunaškog korpusa srpske vojske Krajine (SVK). Zbornom području Gospić dodijeljeno je oslobađanje Like te spajanje sa snagama 5. korpusa Armije BiH na crti Korenička Kapela-Tržačka Raštela. Splitu je dodijeljeno razbijanje okupiranog područja Dalmacije. Jedna od najvećih prednosti same operacije bila je ta što se smatralo kako Hrvatska vojska nema dovoljno snage kako bi odjednom napala sva okupirana područja te da je napravljen plan napada u vremenskim razmacima. Tad se znalo kako je Hrvatska vojska u ljudstvu nadmoćna u omjeru 3:1, gdje je oko 150 000 hrvatskih vojnika napadalo područje koje je branilo oko 40 000 srpskih vojnika. Što se tiče naoružanja, snage su bile izjednačene, ili su išle u korist srpskih snaga (Radelić, 2006: 178).

U sklopu posljednjih priprema za operaciju, u glavnom stožeru hrvatske vojske, ustrojen je 2. kolovoza Stožerni operativni centar sa zadaćom prikupljanja i analize pristiglih podataka sa bojišnice te nadzora u zbornim područjima. Postrojbe hrvatske ratne mornarice su, prema napravljenom planu, djelovale u sklopu obrambene operacije Južnog bojišta sa obrambenom ulogom: „sa težištem na protu brodskoj, protupodmorničkoj, protu minskoj borbi, protudiverzantskoj i protuzrakoplovnoj obrani“ (Marijan, 2007:48). Vojna policija, odnosno svi njezini ogranci dobili su zadaću na temelju zbornog područja kojemu su pripadali, te u širem smislu riječi, obvezu sudjelovanja sa civilnom policijom. Uz planove za svako zborno područje i svaki ogranak koji je sačinjavao hrvatsku obranu, odnosno tadašnji napad, zabranjen je svaki pristup novinarima u područja koja se nalaze pod odgovornošću Hrvatske vojske te bilo kakvo davanje izjava osim ako se radilo o političkoj potrebi i naredbi Političke uprave MORH- a (Marijan, 2007:62). U napad je uključeno

i ratno zrakoplovstvo čija je zadaća bila ciljanje glavnih središta veze, zapovjednih mjesta te skladišta (Radelić, 2006: 178). Uoči početka operacije, snage UNCRO-a³ obaviještene su da operacija počinje u 5 sati ujutro, 4. kolovoza kada su hrvatske snage krenule u napad na liniji od Bosanskog Grahova na jugu do Jasenovca na istoku.

Tijek operacije

Zborno područje Split - Sektor Dalmacija

Operacija za oslobađanje okupiranih teritorija koja se odvijala na širem području sjeverne Dalmacije nije se vodila pod nazivom „Oluja“ kao na svim ostalim teritorijima, već pod kodnim imenom „Kozjak-95“, a njezine snage bile su podijeljene u četiri operativne grupe: Zadar, Šibenik, Sinj i Sjever kojima je naziv dan prema mjestima s kojih je napad započeo, odnosno pravcu prema kojemu se gibao (Radelić, 2006:183). Zborno područje Split sa svoje četiri operativne grupe od svih u Hrvatskoj je do tada imalo najviše bojnog iskustva sa skupinama koje su se borile od 1991. sve do 1995. godine. Cilj je bio okruživanje i oslobađanje grada Knina i to u roku od tri do četiri dana, a sama operacija je bila raspoređena po različitim fazama. Svaka faza, kao i cijela operacija ovisila je o uspješnosti prijašnje faze. Pomoćne snage, sveukupno njih osam, imale su ulogu potiskivanja srpskih snaga prema dubini te samim time olakšavanja glavnim snagama rad i napredovanje. Najjače snage predstavljale su 4. i 7. brigada čiji je pravac napada bio Dinara-Knin te je njima povjeren zadatak osvajanja Knina. Treba spomenuti kako su se lijevo od zbornog područja Split nalazile Specijalne postrojbe MUP-a koje su operaciju provodile na pravcu Velebit-Gračac, a njihov zadatak bio je presijecanje prometnica koje su povezivale Knin sa Gračacem. Zapovjednik ove skupine bio je general-pukovnik Mladen Markač (Marijan, 2007:69).

Prvi dan borbe bio je uspješan za Zborno područje Split te su snage do kraja dana ovladale glavnim točkama oko Knina⁴ uz jednog poginulog, jednog ranjenog i jednog nestalog pripadnika. Sjevernodalmatinski korpus Krajine planirao je zaustaviti prodor hrvatskih snaga iz pravca Bosanskog Grahova koje je osvojeno još u operaciji „Ljeto '95“ i kojeg od tad srpske snage nisu mogle vratiti. Pred kraj prvog dana sve aktivnosti su prestale sa rezultatom pomicanja četiri kilometra od početnih položaja prema unutrašnjosti. Na protivničkoj strani se preko

3 Nakon što je 1995. godine raspušten UNPROFOR (United Nations Protection Forces), formiran je UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia).

4 Borova glava, Visibaba, Badanj i Pitomi vrh.

noći donijela naredba za evakuacijom stanovništva iz Dalmacije i južne Like te se zbog uspjeha hrvatskih snaga Sjevernodalmatinski korpus raspao, a većina vojske se povukla i raspršila.

Napad je nastavljen ujutro 5. kolovoza te na pravcu kojim se gibala 7. gardijska brigada nije bilo većeg otpora tako da je ona oko 11 sati ušla u Knin, što je politički označilo kraj postojanja Republike Srpske Krajine. Oslobođanje Knina imalo je vrlo važnu političku i simboličku ulogu, jer se ono smatralo jezgrom srpske pobune. Ulazak u Knin podigao je moral i ostalim Zbornim područjima koji su djelovali na ostatku okupiranih teritorija. Predsjednik Franjo Tuđman u Knin je zajedno s ministrima⁵ stigao idućeg dana, 6. kolovoza te je za zapovjednika Zbornog mjesta Knin imenovao generala Ivana Čermaka. Sljedeća dva dana nakon ulaska u Knin, snage Zbornog područja su uglavnom ostale neaktivne, a razbijene snage povukle su se prema Lici i Bosni. Nakon ulaska snage su se najviše pripremale za dolazak predsjednika i ministara te provjeravale stanje unutar samog Knina. Izbijanje na državnu granicu na pravcima Otrić-Srb i Knin-Srb dovršeno je 8. kolovoza kada je podnesen izvještaj o tome kako je Zborno područje Split u cijelosti izvršilo sve zadane ciljeve (Marijan, 2007:74).

*Predsjednik Franjo Tuđman i ministar obrane Gojko Šušak na kninskoj tvrđavi
7. kolovoza 1995.*

Na kraju operacije, Zborno područje je imalo pet poginulih te dvadeset i jednog ranjenog borca. Na zbornom području djelovalo je i ratno zrakoplovstvo koje je izvršilo 67 borbenih letova tijekom kojih je uništeno 26 raznih objekata bez gubitaka u ljudstvu (Radelić, 2006:185).

Zborno područje Gospić - Sektor Lika

Zborno područje Gospić napad je započelo sa osam pravaca i osam brigada i pukovnija te je uz veliki otpor 70. pješačke brigade Srpske vojske Krajine u prvoj fazi napada presjeklo dio prometnica i osvojilo dominantne objekte.⁶

Najteži dio posla obavljen je prvi dan, a veće gubitke pretrpjela je 133. domobranska pukovnija koja je imala zadaću dovođenja u okruženje srpskih snaga u širem području Dabra i Doljana. Nakon što je ušla u selo Zaslužnica, naletjela je na minsko polje nakon čega je imala ukupno 15 umrlih i 46 ranjenih. Na kraju prvog dana Zborno područje nije uspjelo postići sve postavljene ciljeve, a njegov rad je bio otežan samim tim što je Lički korpus Srpske vojske Krajine napad očekivao, ali ga ipak nije mogao izdržati pošto je dolazio iz više pravaca. Osim na pravcu već spomenute 133. pukovnije, ostale zadane linije su probijene, ali uz sporiji tempo od očekivanog (Marijan, 2007:84).

Napadjenastavljen 5. kolovoza te je tek drugi dan uspješno izvedena prva etapa napada nakon što je 138. domobranska pukovnija uspješno izvršila napad na pravcu prema željezničkim postajama Lička Jasenica i Javornik. U isto vrijeme, 9. gardijska brigada prekinula je prometnicu Plitvička jezera-Slunj nakon čega je otpor slomljen i sveden na pojedine skupine koje su jedino uspijevale usporavati tempo napada hrvatske vojske, ali ne i zaustaviti ga. Na južnom dijelu bojišta s Velebita su se taj isti dan počele spuštati snage specijalne policije koje su se nakon

5 Ministar vanjskih poslova Mate Granić, ministar obrane Gojko Šušak te ministar unutarnjih poslova Ivan Jarnjak.

6 Glavna prometnica Dabar-Lička Jasenica uz objekte Danguba, Konjska Glava, Mala Kapela i Osmagino Brdo.

osvajanja Lovinca i Gračaca spojile sa snagama Zbornog područja (ZP) Gospić u kasnim večernjim satima. Spajanje sa 5. korpusom Armije Bosne i Hercegovine (ABiH) izvršilo se trećeg dana operacije, 6. kolovoza kod Grabovca i Prijeboja. Slijedeći dan nastavljeno je napredovanje prema državnoj granici dok je jedan dio snaga izvršavao čišćenje područja i prikupljanje ratnog plijena. Prve snage ZP Gospić koje su se našle na državnoj granici bile su 119. brigada i 154. domobranska pukovnija, nakon kojih su uslijedile i ostale. Izlaskom na granicu zadaća Zbornog područja je bila izvršena te je oslobođen „cijeli prostor u pojasu ZP Gospić“ (Marijan, 2007:87).

Nakon završene operacije, započeo je rad na stvaranju obrane državne granice koji je na ovom području podijeljen u pet dijelova. Tijekom operacije srpske snage su odgovorile 4. kolovoza zračnim napadom na Gospić gdje je bilo poginulih i ranjenih civila uz veliku materijalnu štetu. Zadnjeg dana operacije Zborno područje je imalo sveukupno 68 poginulih i 298 ranjenih, dok je Lički korpus SVK imao 65 poginulih, 300 ranjenih te oko 120 nestalih pripadnika (Marijan, 2007:89).

Zborno područje Karlovac - Sektor Kordun

Zborno područje Karlovac djelovalo je na području Karlovca, Ogulina i Korduna, a na suparničkoj strani imalo je Kordunaški korpus Srpske vojske Krajine. Ono je dobilo jedan od najzahtjevnijih zadataka u „Oluji“. Spadalo je u mala Zborna područja, a za protivnika je imala cijeli Kordunaški korpus, jednu brigadu Ličkog korpusa, topničku brigadu Glavnog štaba te glavninu Korpusa specijalnih jedinica SVK (Marijan, 2007:99). Uz to, Zborno područje se nije sastojalo od profesionalnih snaga, već od pričuvnih jedinica.

Na ogulinskom dijelu bojišta hrvatske snage su već prvi dan pod nadzor stavile prometnicu Slunj- Primišje-Perjasica što je predstavljalo veliki uspjeh, dok je na karlovačkom dijelu bojišta prvi napad pretrpio neuspjeh jer je 137. domobranska pukovnija zaustavljena na prilazima prema Koranskom selu. Nakon toga je prvotni plan promijenjen te je izvršeno prestrojavanje snaga koje su prenijele napad u međuriječje Mrežnice i Korane. Nasilni prijelazi preko rijeka,⁷ za koje je bila zadužena 104. brigada hrvatske vojske, nisu uspješno izvršeni, jednim dijelom zbog jakog otpora, a drugim zbog dobrog utvrđivanja i većeg broja srpskih vojnika od onoga koji se očekivao (Marijan, 2007:93).

Drugog dana na ogulinskom pravcu bojišta 143. pukovnija je osvojila brdo Hum čime je omogućeno daljnje napredovanje te je nakon toga odlučeno kako ona napad

treba nastaviti i osloboditi Slunj. Na karlovačkom pravcu tri pukovnije koje su djelovale u tri različita pravca nisu ostvarile svoje ciljeve te je napredak tekao vrlo sporo. U to isto vrijeme, snage 5. korpusa Armije BiH i hrvatskog vijeća obrane presjekle su prometnicu Slunj-Titova Korenica te na taj način onemogućili prolaz srpskim snagama prema Lici (Radelić, 2006:182). Trećeg dana je 137. pukovnija koja djeluje na karlovačkom pravcu uspjela razbiti otpor i nastaviti prodor prema Krnjaku. Idućeg dana snage su ušle u grad Slunj i time ga oslobodile (Vojno redarstvena operacija „Oluja“: uloga i značaj ZP Karlovac, 2010:44). Snage Fikreta Abdića⁸ su se oko Cazina u potpunosti raspale nakon što su bile zaustavljene od snaga Zbornog područja Karlovac. Operacija je privedena kraju 8. kolovoza, otkad je glavni zadatak bilo čišćenje oslobođenog Vojnića i Vrginmosta te osiguravanje državnih granica. Tijekom operacije Zborno područje je izgubilo 33 vojnika, dok ih je 262 bilo ranjeno.

Zborno područje Zagreb - Sektor Banovina

Oslobađanje područja Banovine, koje je bilo dodijeljeno Zbornom području Zagreb kao najvećem i najjačem, zahtijevao je posebnu brzinu zbog velike opasnosti raketiranja Siska i Zagreba. Napad je organiziran u tri pravca: prema Kostajnici, Glini i prema Petrinji. Iako su hrvatske snage (2. gardijske brigade HV-a) prvog dana uspjele ovladati prometnicom Petrinja-Glina, neočekivano su zaustavljene ispred Petrinje. Napad je zaustavljen i na pravcu Gline te su hrvatske snage ostale bespomoćne dva dana od pokretanja operacije. Krivca za neuspjeh napad djelomično su pronašli i u zapovjedniku Zbornog područja koji je 2. brigadu poslao na zauzimanje Petrinje, a ne na njeno odsijecanje i sprječavanje intervencije iz Gline, odnosno njezino opkoljavanje. Kako bi se situacija popravila, predsjednik Franjo Tuđman za novog zapovjednika imenovao je Petra Stipetića koji je prestrojio snage i na pravcu prema Glini uveo dvije nove brigade. Bez obzira na kvalitetne promjene učinjene od strane novog zapovjednika, šteta je već bila učinjena te su srpske snage iskoristile vrijeme i sa svim naoružanjem i specijalnim jedinicama povukle se prema Dvoru na Uni. Tijekom noći oslobođena je i Glina nakon čega je 20. domobranska pukovnija preuzela nadzor nad okolnim selima (Marijan, 2007:105).

Zadatak Zbornog područja nije ovdje izvršen do kraja, već je napredovanje nastavljeno prema Dvoru na Uni, gdje se odigrala posljednja velika bitka na Banovini. Ovdje je 33. pješaka brigada SVK održavala mostobran

7 Rijeke Kupe u ovom slučaju.

8 Vođa Autonomne pokrajine Zapadne Bosne, samoproglāšenog bošnjačkog entiteta.

za Republiku Srpsku kad su se srpske snage počele izvlačiti iz Banovine prema teritoriju okupirane Bosne. Tu su ih sprječavale snage 5. korpusa Armije BiH s kojima su se hrvatske brigade spojile u večer, 9. kolovoza. Na područje Banovine ušao je i dio snaga Zbornog područja Karlovac koje su zajedno završile operaciju na smjeru Ogulin-Slunj. Zajedno sa snagama ZP Karlovac izvršena je blokada Petrove gore i pretresanje teritorija od strane MUP-a.

Nakon što je oslobođen Dvor na Uni, započelo je pretresanje i čišćenje oslobođenog područja te osiguravanje državne granice, koje se ovdje protezalo na rijeci Uni od sela Zamlača do Volinje (Marijan, 2007:108). Dana 10. kolovoza, zapovjedništvo je izvijestilo Glavni stožer Hrvatske vojske da su njegove snage u potpunosti izvršile svoju zadaću. Cilj je postignut, iako je kvaliteta provedbe bila ispod očekivane te se Zborno područje odmah u početku našlo u krizi zbog koje je vojska vrlo rano počela gubiti moral.

Zbog neispunjenih zadataka na cjelokupnom teritoriju dodijeljenom Zbornom području Zagreb uvedene su snage Zbornog područja Bjelovar na području Jasenovac-Hrvatska Kostajnica kako bi se nerealizirani ciljevi ipak ispunili i sva ciljana područja vraćena pod hrvatsku vlast. Bilo je dosta nepotrebnih gubitaka u ljudstvu, tako da je poginulo 80, ranjeno 380 te nestalo 16 pripadnika Zbornog područja Zagreb.

Zborno područje Bjelovar

Na snage Zbornog područja Bjelovar prvotno se nije računalo pri izvođenju operacije. Ono je nakon uspjeha u operaciji „Bljesak“ bilo zaduženo za očuvanje državne granice na rijekama Uni i Savi. Zborno područje je u pripremno stanje pozvano 2. kolovoza, što je značilo da ide u vrlo riskantnu borbu bez dostatne pripreme i vježbe (pripremali su se samo 30 sati). Uz to, glavni zadatak bio je nasilan prijelaz preko Save, što je iznimno teška zadaća. Cilj prvog dana bilo je osvajanje Hrvatske Dubice, a nakon što je 125. domobranska pukovnija uspješno izvršila zadatak uz prelazak preko rijeke, dan je novi zadatak osvajanja Hrvatske Kostajnice, točnije pomaganja Zbornom području Zagreb koje nije bilo uspješno na bojišnici. Kostajnica je oslobođena navečer 6. kolovoza, a nakon što je završio napadni dio akcije, započelo je osiguranje državne granice i čišćenje vraćenog područja između Save i Une.

Zborno područje Bjelovar: prelazak preko rijeke Save

Zborno područje Bjelovar uspelo je u tri dana prodrijeti 43 kilometra od početne linije uz minimalnu pripremu i stopostotnu realizaciju. U izvršenju operacije poginulo je osam, a ranjena su 42 pripadnika Hrvatske vojske (Marijan, 2007:118).

Je li postojala mogućnost mirnog rješenja?

Hrvatska za pokretanje vojne akcije koja bi završila rat na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine nije dobila potporu međunarodne zajednice⁹ koja se kroz sve godine sukoba i neuspjelih pregovora slijepo zalagala za pronalazak mirnog rješenja. Jasno je kako je bilo kakvo forsiranje pregovora bilo suludo te kako su pobunjeni Srbi još od stvaranja Krajine jasno dali na znanje da ne planiraju živjeti pod hrvatskom vladom za koju su konstantno naglašavali kako je „ustaška“ i „genocidna“. Težili su stvaranju granica koje bi bile etničke tako da su bilo kakav položaj unutar Republike Hrvatske, bez obzira na to koliko on privilegiran bio, uvijek odbijali. Postoje brojne izjave srpskih političara u Krajini koje dokazuju ove tvrdnje. Mile Paspalj, predsjednik Skupštine Republike Srpske Krajine, je još 1992. godine izjavio: „Hrvatskoj smo rekli definitivno doviđenja - nikakve bjelosvjetske igrarije

⁹ Ako se izuzme potpora američke vlade koja ju je prešutno odobravala uz upozorenja da neće slati pomoć ako srpske snage budu presnažne.

oko nekakvog specijalnog statusa ne dolaze u obzir. Naš put je samo jedan, jer smo mi sve mostove za nama porušili“ (Barić, 2004:4).

Nakon operacije „Bljesak“ i oslobađanja dijelova zapadne Slavonije, Slobodan Jarčević, savjetnik Milana Martića¹⁰ izjavio je: „Srbi su i ovoga puta spremni da oprostite Hrvatima sve zločine pod uslovom da se od njih odvoje za sva vremena. Jer nema nijednog razumnog razloga zbog kojeg bi Srbi živjeli u Hrvatskoj“ (Barić, 2004:4).

Ovakva mišljenja nisu morala nužno predstavljati viđenja srpskog civilnog stanovništva koje je indoktrinirano i plašeno kroz sve godine postojanja Krajine živjelo u bijednim uvjetima. Beograd je teško mogao slati finansijsku pomoć Krajini pošto se i on nalazio u teškim problemima, a veliki dio stanovništva Krajine preživljavao je jedino od humanitarne pomoći. Plaće su bile slabe i bezvrijedne, ljudi demotivirani i uplašeni. Kriminalne radnje su bile na vrhuncu, a neorganizirana vlast Krajine nije bila sposobna spriječiti ih (Hrvatska od osamostaljenja: Rat, politika, društvo, vanjski odnosi, 2013:98).

Dan prije „Oluje“ u Kninu je održan sastanak Vrhovnog savjeta obrane Republike Srpske Krajine na kojem je njezin predsjednik Milan Martić¹⁵ donio odluku o evakuaciji civilnog stanovništva iz sjeverne Dalmacije i južne Like. Poziv predsjednika Franje Tuđmana srpskim civilima da bez straha od odmazde ostanu u svojim domovima nije imao odaziva: „Stoga u ime demokratske vlasti Hrvatske: Pozivam pripadnike srpskih paravojnih postrojbi... da predaju oružje hrvatskim vlastima, uz jamstvo da će im biti udijeljena amnestija prema važećim hrvatskim zakonima. Pozivam hrvatske građane srpske nacionalnosti, koji nisu aktivno sudjelovali u pobuni, da ostanu kod svojih kuća, i bez bojazni za svoj život i svoju imovinu, dočekaju hrvatsku vlast, uz jamstvo da će im se dati sva građanska prava, i omogućiti izbori za lokalnu samoupravu prema hrvatskom Ustavu i Ustavnom zakonu uz prisutnost međunarodnih promatrača“ (Marijan, 2007:142). Pobunjeni Srbi su još tijekom postojanja Krajine shvatili da ona budućnosti nema, krivili su Miloševića jer im ne šalje bezuvjetnu pomoć i podršku,

10 Milan Martić, predsjednik Republike Srpske Krajine od 1994. godine. Prije toga bio je jedan od kninskih policajaca koji su se sukobili sa hrvatskom policijom, a nakon toga ministar unutarnjih poslova SAO Krajine i Republike Srpske Krajine.

ali u svoj toj krizi nisu ni tad vidjeli mogućnost suživota sa Hrvatima. Masovno iseljavanje Srba usko je povezano sa postupcima krajinske vlade i mišljenja da je“ ostanak u svome domu povezan sa potrebom da se taj dom nalazi u granicama srpske države“ (Hrvatska od osamostaljenja: rat, politika, društvo, vanjski odnosi, 2013:102).

Politička propaganda o „genocidnosti“ Hrvata, svako srpsko odbijanje mirnog rješavanja sukoba te strah od osvete Hrvata koji su na početku rata prognani iz svojih domova učinili su svoje te je oko 100 000 srpskih civila izbjeglo iz svojih domova krećući se prema „sigurnome“, dok je ostalo oko nekih 6000 tisuća, uglavnom staraca (Goldstein, 2008:748). Nakon što je Hrvatska vojska ušla na područja Krajine, većina srpskog stanovništva ga je već napustila, dok je na sjevernom dijelu Krajine, na Kordunu, opkolila nekoliko tisuća srpskih civila i vojnika te ih, nakon dogovora, pustila da odu u Srbiju (Hrvatska od osamostaljenja:rat, politika, društvo, vanjski odnosi, 2013:101).

Kolone srpskih izbjeglica odlaze sa područja Republike Srpske Krajine nakon što je Milan Martić 4. kolovoza izdao zapovijed za evakuacijom

Bilo bi netočno tvrditi da se individualni slučajevi osvete i brutalnosti nad nedužnim srpskim civilima nisu dogodili. Nakon Oluje, hrvatsko nasilje prema srpskim civilima te pljačka i uništavanje njihove imovine dio su povijesne istine. Veliki hrvatski ratni trijumf je zbog toga na sebi imao veliku mrlju, bez obzira na to što su činjenice o tome tko je izazvao rat i činio zločine bile vrlo jasne tad već i međunarodnoj zajednici. Prikazi tisuće i tisuće srpskih izbjeglica koji napuštaju svoje domove zgrozile su javnost i ostavile veliku mrlju nad hrvatskom pobjedom. Hrvatsku vladu se optuživalo kako je počinila „etničko čišćenje“ krajinskog područja, ali se pri tome nisu uzimale u obzir sve činjenice koje su dovele do velikog izbjegličkog vala

srpskih civila. Svako odbijanje vlasti Krajine za mirnim rješenjem i svako propagiranje i širenje straha od Hrvata dovela je do takvog kraja. Nažalost, rat sam po sebi nosi nepotrebna stradanja i zločine, a kontrola svakog vojnika i skupine jednostavno nije bila moguća. Pogreška hrvatskog vodstva može biti ta što nije bila sposobna osuditi zločine počinjene nad srpskim civilima, ali to nikako nije izgovor ili dokaz za osuđivanje „Oluje“ i tvrdnje da je primarni cilj bilo „čišćenje teritorija“. Jasno je kako nije bilo nikakve naredbe hrvatskim snagama za čišćenjem oslobođenog teritorija ili protjerivanjem srpskog stanovništva. Srpski civili u Hrvatskoj skupo su platili poteze srpskih političara, dok je Hrvatska plaćala zločine pojedinaca koji su željom za osvetom ocrnili veliku hrvatsku pobjedu.

Nakon „Oluje“ : srpska i međunarodna reakcija

Unatoč uspješnoj operaciji i osiguravanju državnih granica od strane hrvatskih vojnika, pobunjeni Srbi u Bosni i Hercegovini, točnije u samoproglašenoj Republici Srpskoj pod vodstvom Radovana Karadžića nastavili su rat i nakon „Oluje“. Zločini su nastavljeni te su u zoni oko Sarajeva u minobacačkom napadu ubili 37 i ranili 90 ljudi (Goldstein, 2008: 749). Rat se zbog toga u BiH nastavio te su ujedinjene hrvatske i bošnjačke snage sigurno napredovale prema Banja Luci kod koje su na pritiske međunarodne zajednice zaustavljene. Problem je bio u mogućem velikom broju izbjeglica koje bi iz Banja Luke bježale u Srbiju te na taj način poremetile odnos srpskog, bošnjačkog i hrvatskog stanovništva. Dolaskom do Banja Luke bošnjačko-hrvatske snage su pod kontrolom imale 51% teritorija BiH, a srpske 49%, što i je bio prijedlog međunarodne zajednice za rješavanjem problema Bosne i Hercegovine te „podjele“ njezinog teritorija (Goldstein, 2008:750). Nakon što su hrvatsko-bošnjačke snage zaustavljene kod Banja Luke započeli su pregovori te je ubrzo priznat suverenitet BiH te je ona teritorijalno organizirana na pregovorima u Daytonu gdje je tadašnji omjer snaga prihvaćen od strane hrvatske, srpske i bošnjačke delegacije.¹¹

Iako su srpske snage u Hrvatskoj bile poražene, vojska demotivirana i uplašena, pojedinci su još na sve načine pokušavali motivirati i pokrenuti preostale srpske snage za daljnji rat. Tako je predsjednik Skupštine općine Vukovar, Slavko Dokmanović nakon „Oluje“ izjavio: „Do sada je srpski nacionalni korpus bio razdjeljen, odvojen od Majke nam Srbije. Konačno smo opet jedno. Majka više nije samo iza nas, sada je Majka Srbija sa nama. Nadala se da će svet sprečiti zločin. Svet nije, zato mora Majka. Svaki zločinački metak i ustaška granata koja padne na Vukovar, kao da je pala na Beograd, Kruševac, ili Kragujevac. Vukovar je mesto gde su ustaše dobile državnost kao što će da bude mesto gde će da je izgube“ (Barić, 2011:4). Bez obzira na ovakve izjave, nakon „Oluje“ pokušavalo se spriječiti proširenje sukoba i na istočnu Slavoniju. Do sporazuma za područje Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema došlo je u Erdutu 12. studenoga 1995. godine, a prema njemu se trebalo uspostaviti prijelazno razdoblje od 12 mjeseci pod upravom UN-a te osigurati mir i postupnu reintegraciju,¹² iako su srpske vlasti i pregovarači odbijali vjerovati da će do reintegracije pod hrvatsku vlast ponovno doći. Vlasti pobunjenih Srba u Hrvatskoj jako su teško prihvatile

Predaja Kordunaškog korpusa 8. kolovoza 1995.

„Oluju“ i ono što je ona donijela, osuđujući ju kao zločinački pothvat s ciljem uništavanja srpske populacije u Hrvatskoj.

Danas je jasno kako je do ovih mirovnih pregovora došlo jedino zbog uspjeha „Oluje“ kojom je Hrvatska vratila oduzete teritorije i osigurala državne granice. Iako je cijeli proces dosta kritiziran zbog masovnog iseljavanja srpskih

¹¹ Franjo Tuđman, Slobodan Milošević te Alija Izetbegović čine delegacije. Mirovni sporazum nakon dogovora u Daytonu potpisan je u Parizu 20. studenog 1995. godine.

¹² UNTAES-United Nations Transitional Administration in Eastern Slavonia/Prijelazna uprava UN-a za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem.

civila, međunarodni dužnosnici vojnu akciju i njezin uspjeh su uvelike prihvatili i pohvalili njezinu vrijednost i bitnost za daljnje mirovne pregovore. Američki senator Bob Dole tako je izjavio: "Razumijem hrvatske akcije. Čekali su četiri godine da Ujedinjeni narodi integriraju njihova područja, a Ujedinjeni narodi su podbacili kao i u Bosni." Predsjednik Bill Clinton, čija je administracija od početka zagovarala mirno rješavanje sukoba i smirivanje situacije u Bosni i Hercegovini, izjavio je: "Hrvatska akcija za oslobođenje okupiranih teritorija je ponovno uspostavila ravnotežu u Bosni i Hercegovini" (Bljesak Oluje=A Flash of the Storm, 2005:44).

Dvama sporazumima tako je okončan rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini te je za sve zemlje koje su sudjelovale u njemu započeo rad na unutrašnjoj politici i sređivanju poslijeratnog kaosa. Statistika kaže kako je u ratu poginulo približno 23 000 osoba, na hrvatskoj strani 8 147 vojnika, 6605 civila, a na srpskoj 6222 od čega su dvije trećine bili vojnici. Brojka ranjenih osoba na obje strane procjenjuje se oko 37 180, dok se za nestalima i njihovim ostacima i danas traga (oko 2000 nestalih osoba).

Zaključak

Prošlo je dvadeset godina nakon uspješnog izvršenja vojno redarstvene operacije „Oluja“ u kojoj je oslobođeno više od 11 000 km² te koja je omogućila povratak više od 250 000 hrvatskih izbjeglica iz 1991. godine.¹³ Drugi dan operacije obilježen oslobađanjem Knina danas se slavi kao Dan pobjede i domovinske zahvalnosti i Dan hrvatskih branitelja. Ovom operacijom Hrvatska je vratila teritorij koji joj je otet u ime „velikosrpske ideje“ predvođene Miloševićevim zločinačkim režimom. Nametnuti rat ostavio je velike posljedice na sve teritorije na kojima se vodio. Stanovnici Hrvatske i Bosne i Hercegovine postali su žrtvama indoktrinacije i rata koji je doveo do tisuća mrtvih, prognanih, mučenih i nestalih Srba, Hrvata i Bošnjaka čiji ostaci ni do danas nisu pronađeni. Oluja danas upravo zbog toga predstavlja pobjedu, slobodu i snagu te podsjeća na vrijeme kada su hrvatske snage, unatoč svemu što je bilo protiv njih, uspjele izvršiti svoje ciljeve. Unatoč pobjedi, ne mogu se ignorirati patnja i stradanje nevinih ljudi na svim stranama tijekom rata. Neželjeni i nepotrebni postupci počinjeni nad srpskim civilnim stanovništvom zbog individualnih osveta natjerale su hrvatske vlasti da brane i opravdavaju „Oluju“ kao akciju koja je bila potrebna i bez koje se rat ne bi završio. Danas je, unatoč brojnim nedokazanim tvrdnjama kako se „Olujom“ htjelo protjerati srpsko stanovništvo iz Hrvatske, jasno kako bi se bez vojne

akcije rat nastavio te dogovor ne bi bio moguć. Zbog toga se „Olujom“ slavi pobjeda i mir, a ne zločini i rat.

Summary

Josipa Pleša, "Oluja" – battle of all battles

The victory of Croatia in the Croatian War of Independence was achieved by the military-police operation "Oluja" (Operation "Storm") in 1995. This dangerous operation for the liberation of all occupied territories began on August 4, 1995 and has broken up the parastate Republic of Serbian Krajina and therefore ended Serbian resistance to the Croatian government. "Oluja" was thoroughly planned and carried out by five military districts (Gospić, Split, Karlovac, Zagreb, Bjelovar), on a total of four sectors. The successful operation enabled not only the return of the seized Croatian territory but also the subsequent peaceful settlement of conflicts in other Croatian territories, as well as in Bosnia and Herzegovina.

Literatura:

1. Barić, Nikica, 2004. *Je li 1995. godine Hrvatska počinila „etničko čišćenje“ Srba*, Časopis za suvremenu povijest, vol. 20, Zagreb, str. 441.-461.
2. Barić, Nikica, 2011. *Srpska oblast istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem-od „Oluje“ do dovršetka mirne reintegracije hrvatskog podunavlja (prvi dio)*, Scrinia Slavonica, vol. 11, Zagreb, str. 393.-456.
3. Bljesak Oluje-A Flash of the Storm: (Kninski muzej i Tvrđava u Kninu od 5. kolovoza do petog listopada 2005.), Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zagreb.
4. Goldstein, Ivo, 2008. *Hrvatska 1918-2008*, Europapress holding: Novi Liber, Zagreb.
5. Lukić, Reneo, Ramet, Sabrina, Clewing, Conrad (ur.), 2013. *Hrvatska od osamostaljenja: rat, politika, društvo, vanjski odnosi*, Golden marketing-tehnička knjiga, Zagreb.
6. Marijan, Davor, 2007. *Oluja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb.
7. Radelić, Zdenko, 2006. *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Školska knjiga, Zagreb.
8. Vojno redarstvena operacija „Oluja“: uloga i značaj ZP Karlovac, 2010. Karlovac: Karlovačka županija.

13 Nakon "Oluje", pod srpskom kontrolom je ostalo još oko 2500 km² teritorija u istočnoj Slavoniji i Baranji.